

ve punt is men in ta...  
men thans drie en...  
der Reformatie hielden de classes zich telkens met dit actielig onderwerp onledig.  
Reeds op die wijs konden zonder veel inspanning een vijftiental candidaten's jaars meer gereed komen, en kon erlang het grooter aantal dezer kerken voorzien zijn.  
Met vijf en twintig candidaten per jaar was men in betrekkelijk korten tijd waar men wezen moest.  
Thans is dit alles nog veel te veel aan particulier initiatief overgelaten. Particulieren ondersteunen het studiefonds voor Zetten. Van particulieren aard is het Gymnasium te Amsterdam in zijn hulpe. Particulier is het studiefonds aan de Vrije Universiteit. En nu onderschatten we dit particulier initiatief wel niet, en loven veel meer den ijver en de bereidvaardigheid, die zich op dit terrein openbaard. Maar toch zoo de kerkelijke organisatie ook ten deze werken ging, zou men veel schooner resultaten zien.  
Men bedenke toch wel, dat vacante plaatsen tegenwoordig worden dienat des Woords stellig f 600 's jaars minder betalen, dan ze anders doen zouden. Stel nu eens dat deze kerken de helft van deze som, d. i. f 300 's jaars, voor de voorziening in den dienst des Woords afzonderden, en dat honderd van de tweehonderd vacante kerken hier aan meededen, dan gawe dit weer een jaarlijksch bedrag van f 30,000, waarvoor allicht vijf en twintig gymnasia ten en vijf en twintig studenten studeeren konden.  
Er schuilt hier dus een fout.  
Eenerzijds is er een te sterk purisme, dat niet genoeg gebruik wil maken van de exceptionele middelen voor den exceptioneelen nood. En aan den anderen kant steken de kerken te weinig de handen uit de mouwen, om in den bestaanden nood te voorzien.  
Beide nu vinden hun grond in een tekort aan ernst, waarmee men in dezen nood inleeft.  
Men klaagt wel; men wilde het wel anders; en men roept wel om betere dingen, maar het hartelijk zuchten en roepen tot den Heere onzen God, en de uit zulk een gebod vanzelf geboren ijver, om een beteren toestand voor te bereiden, ontbreekt zeer zeker niet geheel, maar toch nog in veel te sterke mate, om ook de vacante kerken niet de hand in eigen boezem te doen steken, met de vraag: Wat deed ook onze kerk, om in dezen nood van Gods kerken te voorzien?  
De heer V. H. uit Groningen vraagt ons of de Gereformeerde leer over den Kinderdoop, gelijk die door ons in een reeks artikelen ontwikkeld werd, niet op alval der heiligen uitloopt.  
Hij redeneert daarbij aldus: Is elk gedoopte wedergeboren, en leert toch de ervaring, dat lang niet alle gedoopten tot Christus komen, dan moeten deze ongehoovigen weer tot afval zijn gekomen.  
Hierop diene, i°, dat wij nooit en nergens gezegd hebben, dat alle gedoopten wedergeboren zijn, maar alleen dat ze door de kerk als zodanig moeten beschouwd worden; want een hemelsbreed onderscheid maakt; 2°, dat men zoolang iemand leeft, nooit weet of hij nog niet tot Christus komen zal; en 3°, dat de Gereformeerde belijdenis wel een tijdelijken afval der geloovigen mogelijk stelt, maar nooit hun vervallen van de genade.  
Een inzender gaf ons den wensch te kennen, dat de onderscheidene geschriften, die van de hand van schrijvers dezes het licht zagen, erlang verzameld mochten worden en in een goedkoop volksuitgave onder het bereik gebracht van den kleinen man.  
Reeds meermalen is dit denkbeeld ter sprake gebracht, en ook door den uitgever van ons blad overwogen.  
Het bezwaar om hietoe over te gaan ligt slechts hierin, dat zulk een uitgave van grooten omvang niet goedkoop te leveren is, tenzij men van een zeer groot debiet verzekerd zij, en dat op zulk een debiet in uitgebreider kring niet te rekenen valt, zoolang van onderscheidene werken de eerste uitgaven nog loopen.  
Of wel, dat zulk een volksuitgave het debiet der eerste uitgaven op eenmaal stuiten zou; en daardoor voor den uitgever, al wat hij op zolder heeft liggen, waardeels zou maken.  
Daar nu voor een uitgever zijn kapitaal niet in de geldkast, maar op den boekenzolder ligt, ware zulk een vernietiging van zijn bezit en het ondernemen van een uitgave die misschien schade belooft, niet van hem te vergen.  
Toch wordt het plan daarom niet uit het oog verloren.  
En al ware het slechts bij wijze van proefneming, zal er vroeg of laat wel aan voldaan worden.  
Dr. Fransen van Winterswijk heeft een uitnemend werk gedaan door den commentaar van Calvijn op het Evangelie van Johannes nogmaals in zijn Hollandsche vertaling ter perse te leggen.  
De uitgever H. ten Hoove te Utrecht nam de uitgave er van op zich, en kweest zich op keurige wijze van zijn taak. Onze Christelijke uitgevers deden in dat opzicht de laatste twintig jaren reuzenschreden vooruit. De onooijlijke druk, het schamele papier, de wansmakelijke omslagen, die een tijdlang bij onze uitgevers in trek waren, behooren gelukkig tot het verleden. Wat door onze Christelijke uitgevers thans naar de boekenmarkt wordt gezonden, ziet er meestal kloek, net en aauklakkelijk uit. Ze hebben begrepen, dat een Christelijk uitgever ook in zijn uitgaven de energie van de Christelijke religie moest toonen. Ook zijn „godelijk beroep" moet de ere

Gods bedoelen, naar inhoud en vorm beide. En zoo ontvangt men dan ook hier in smakelijken vorm een boek van uitnemenden inhoud.  
Calvijn komt steeds meer in ere. Zijn Institutie loopt in twee uitgaven. De uitgever Donner gaf zijn Apostolische Zendschriften in het licht. En nu brengt Dr. Fransen ons weer zijn Commentaar op Johannes.  
En wat wonder is, nog altoos vinden deze uitgaven koopers. Nu wel niet zoo in massa, als de prikkelende romans; maar toch genoeg om de uitgaven mogelijk te maken.  
En dit nu is in hooge mate verblijdend. Van een volk, dat voor zulke lectuur nog een paar gulden nederlegt, is voor de toekomst nog, o, zooveel te hopen.  
Zulke uitgaven maken het volk degelijk; verheffen daardoor de prediking tot een hooger standpunt; en verhoogen op die wijs het peil van geestelijke en algemeene ontwikkeling onder ons Christenvolk.  
Uit Maassluis schrijft men ons:  
Veroorloof mij langs dezen weg eenige opmerkingen te maken over uw artikel van verleden week, aangaande de Maassluische kerkelijke toestand.  
Wanneer u zoo schrijft van in den regel hoogstens 500 kerkangere, zou men haast wel gelooven, dat dit zowol 's morgens als 's avonds, de ene Zondag voor en de andere na het geval was. Nu, niets is minder waar dan dit. Wat toch is het geval?  
Wanneer er in de groote kerk des Zondags, zowol 's morgens als des avonds beide goede predikanten optreden (altijd van Synodaal standpunt bezien) dan zijn er 's morgens 600 en des avonds 300 menschen ter kerk, ja men kan het met den besten domini des avonds nooit verder brengen dan tot ruim 300 hoorders. En heeft men daarentegen Zondagen waarop minder gewenschte voorgangers optreden, dan zijn de cijfers 's morgens slechts even 300 en 's avonds ruim 200. Alleen slechts in het aller-gunstigste geval wanneer 's morgens een der hoogstgeschikten dienstdienst vervulden daarentegen 's avonds iemand optreed van weging waard, zoo dat alles op die line marginbeurt correspondentie, dan kan wellicht het cijfer van bijna 500 kerkangere gehaald worden, doch dan zijn er 's avonds niet meer dan een groote 100.  
Dit is dan toch iets anders dan in den regel ten hoogste 500.  
Voorts meldt u, dat er ruim tweemaal meer kerkangere zijn bij de Doleerenden, dit is ook niet geheel juist, want in den morgendienst bij de Ned. Ger. zijn er bijna altijd wat en zeker 14 of 1500 kerkangere, dat is minstens gemiddeld driemaal meer dan bij de Synodalen, en 's avonds zijn er ongeveer altijd 1200 bij ons, dat is viermaal meer.  
Uit uwe cijfers M. de R. van 2x500=1000 kerkangere, zou wel eens een verkeerde conclusie getrokken kunnen worden en wel, door bij de Ned. Ger. kerk te Maassluis eventueel predikanten te heropenen, daar men immers wellicht voor 1000 kerkangere (met het overige deel der gemeente) geen tweede predikant nodig acht, en wij alzo ten allen tijde, van een behoorlijke geestelijke verzorging verstoken zouden blijven.  
Ja M. de R., wanneer er een groter kerk was, dan staat het bij mij, en bij velen onzer vast, dat het kerkgebouw publiek waarschijnlijk wel tot 1800 personen zou stijgen; hetgeen UEd. duidelijk zal zijn, als ge weet dat er 3600 Ned. Ger. te Maassluis gevonden worden, en gedurig nog eenige bijkomen door inkomst in de gemeente.  
Verder meldt u van de meerderheid der rijk reders en renteniers eenzijdig en kleine burgers in arbiters anderszins. Deze tegenstelling M. de R. is wel wat groot, als men weet, dat wel is waar bijna allen der eerstgenoemden voor het Synodaal genootschap getekend hebben, maar voorts velen zich er bijna in het geheel niet meer aan gelogen laten liggen, want de groote meerderheid is liberaal behoorende tot de onverschilligen of godsdienstig gebied of tot den Protestantbond en zetten dan ook geen voet meer in de Hervormde kerk.  
Anderszins zijn er wel is waar bij de Ned. Ger. wel mist arbeiders en kleine burgers maar men moet weten dat vele werklieden, zoolals kuiters en sjouwers des zomers 16, 18 à 20 Gld. per week verdienen, dat de kleine burgerij zelfs sterk vertegenwoordigd is, en dat men wel nog meer gezonden bij ons aantreft, dan men wel zou denken.  
Dit neemt nu echter niet weg dat er veel voor Maassluis zien komt, daar over het algemeen wij toch de minder gezonden hebben, en er noodzakelijk een nieuw kerkgebouw vereijzen moet groter en niet zoo bedumpt, dan de houten noodkerk.  
Overigens M. de R. ben ik het geheel met uw stuk eens en ik knoop er den wensch aan vast, dat de rechter, evenals te Oudewater, waar de synodalen ruim f 1100 vroegen, er slechts f 450 of ruim 1 1/2 verkegen, ook zoo voor Maassluis billijkheid betracht, door in plaats van f 18,000 ten hoogste f 7000 den synodalen als schadevergoeding toe te kennen.  
Beter zoo, dan dat we een te gunstige voorstelling van de zaak hadden gegeven.  
Doch ook zonder dat ware een tweede predikant voor Maassluis zeker alleszins gewenscht.  
Zelfs drie predikanten zou volstrekt niet te veel zijn.  
KUYPER.

In het jongste Basilius-nummer bespreekt ook Prof. Dr. Bavinck de Gymnastiale opleiding, waartrent we lezen:  
Jaren lang is er in de Christ. Gerf. kerke reeds uitgezien naar een Gerf. Gymnasium. De Synode heeft er eenmaal pogingen toe aangewend, zag deze zelfs aanvankelijk niet een goeden uitlag bekoord, maar het helas dien gewichtigen arbeid ter halver weg waren. Eene Commissie, die zich later vormde en het plan tot oprichting van een Gerf. Gymnasium overnam, was veel minder gelukkig in hare pogingen en liet nu reeds eenige jaren niet meer van zich hooren.  
En toch neemt de behoefte aan zulk een inrichting met den dag toe. Het aantal zonden, dat uit ongekonden de Staatsgymnasia bevoelt, vermeerderd ieder jaar. Onder de studenten, die jaarlijks aan de Theol. School worden ingeschreven, vormen de gymnastien een steeds grooter getal. Van de vijftien studenten, die bij den aanvang van den nieuwen cursus aanswa-

men waren er niet minder dan acht, die het Gymnasium hadden beëindigd en het eind diploma hadden verkregen.  
Dat verschijnsel verdient onze opmerkzaamheid. Het heeft ons veel te zeggen. Allereerst spreekt zich daarin uit, dat tal van geenen in onze Kerk de voorbereidende studie aan de Theol. School onvoldoende achten en de literarische vorming van de Gymnasia, zelfs in tweede van hun door en door ongelovige richting, wooger schatten dan die aan hun eigene Kweekschool. Ten tweede zegt ons dit verschijnsel, dat de tijd voorbij is, waarin men eerst op gevoerdend leetijk, gelijk vroeger veelal, tot de studie en tot den predikantien kwam; de keuze om leeraar te worden geschiedt op veel jongere leeftijd, en de opleiding er toe begint reeds van kindbeen af. Ten derde worden wij door dit verschijnsel voor het droeve feit geplaatst, dat tal van toekomstigen denaren der Woords een lang en belangrijke gedeelte van hun leven opgewoed worden in een geest en richting, die geheel buiten de belijdenis van den Christus ongaaf of, erger nog, aan die belijdenis leedij viandij is. En ten vierde doet dit verschijnsel het volstrekt niet denkbeeldige gevat ontstaen, dat er in de studienverloof en later ook onder de predikanten een scheiding komt tusschen hen die troost zijn op het het geestiger Gymnastiale opleiding, en hen die dat voorrecht hebben genoten.  
Om al deze redenen, wier gewicht niemand ontgaen kan, is het dringend noodig, dat er verandering komt. Zoo mag er 200 kan het niet lang meer blijven. De Christ. Gerf. kerk zou het zich dan te laat bedragen. De gevaren zijn veel ernstiger dan menigen denkt. De meeste jongelingen, die de Gymnasia bezoeken, brengen van deze misshien wel geen afwijkende gevoelden, maar dan toch, een algemeen gevoel, een zekere vorming van hoofd en hart mede, die door latere studie aan de Theol. School moeilijk geheel kan overwonnen worden, en dan nauwerkn lijft en van de ernstige gevolgen worden kan voor heel de toekomst der kerk. Daarom is het noodig dat de Christ. Gerf. kerk bij tijds de bakens verzetze, en het geest verloopt.  
Den stroom keeren kan zij niet meer. Zij kan geen verhoed uitswaaijngen tegen het beoek der normale Gymnasia. Dat zou ook niet baten. Zij kan dien wassenden stroom evenmin tegen gaan, als waarschijnlijk over eenige jaren de nu reeds zich openbarende en zonder twijfel toenemende begaerte om niet aan een Theol. School maar aan een Universiteit de opleiding te ontvaingen. Het moet komen tot een Gymnasium en tot een Universiteit. De teekenen wijzen er heen. De tijden roepen er om. En het zou ontrouw wezen aan hare roeping, als de Christ. Gerf. kerk daarop geen acht gaf en daarmee geen rekening hield.  
En dan laat hij zich aldus uit over de middelen, om betering in den toestand te brengen:  
Nu heeft de Boontsa het denkbeeld geopperd om eenen onderwijzer op te zingelen voor zulke behoefte jongelingen, die het Christelijk Gymnasium te Amsterdam, of te Zetten bezoeken. En dat is uitnemend. Maar het is niet genoeg. Zoo worden slechts enkelen geholpen. Maar of onze aanstaande predikanten moeten voortaan een Gymnastiale opleiding ontvaingen. Het onderscheid in voorbereiding mag niet te stendij worden. De ongelovige geest der Gymnasia mag niet in onze predikanten na en doorverken. En daarom is tweedelijf noodig, dat de Christ. Gerf. kerk waar al onze aanstaande leeraars worden opgedien een onafgebroken cursus voor hen, die de kosten der studie zelf niet kunnen betalen.  
Overnae wensche ik, dat deze regelen gelezen, overzacht en ter harte genomen werden door onze Kerkeraden en kerkelijke vergaderingen. De zaak die er in het onse kerk op gevestigd te worden. Het moet een zaak van bespreking worden op onze Classes en provincies, tot op de Synode van het volgende jaar toe. En deze dient er dan toe over te gaan, om de literarische en theologische studie aan de Theol. School volkomen te scheiden en dan de eerste om te scheppen in een Gymnastiale opleiding, die wij christelijker, daarom ook degelijker, is dan aan onze Overheids-gymnasia. Dit vormde een band aan te knopen met de bestaande Christelijke Gymnasia te Zetten en te Amsterdam en de literarische studie der Theol. School daartoe te verleggen. Maar wat men ook doe, er moet verandering komen. Nu is het nog tijd. Nu is het de tijd. Dat de Christ. Gerf. kerk dan toone, hare roeping te verstaan en deze naar eisch te behartigen!

Ongetwijfeld zal deze stem weerklink vinden. Al begrijpt men toch ten volle, dat de Christ. Gereformeerden in den eersten tijd van nood en beperkte middelen, roeien moesten met de rimen, die zij hadden, toch liet zich nimmer verheien, dat er aan den gang van het Hooger Onderwijs in hun kring iets ontbrak.  
Want wel hebben de Congregationalisten, Methodisten en Baptisten van allerlei aard in Engeland zich, krachtens hun beginsel, de gymnastiale opleiding minder aangehouden, en hebben ook de Free Church en andere Gereformeerde vrije kerken ten deze hun voetspoor gedrukt. Maar toch valt niet te ontkennen, dat het Gereformeerde beginsel anders eischen stelt, waaraan alleen op de wijze door Dr. Bavinck aangegeven, kan worden voldaan.  
Ook wat deze nangelegendeit betreft zou vereniging van alle Gereformeerden in den lande zoo zeer gewenscht zijn.  
KUYPER.

Officieele berichten uit de Ned. Gerf. kerken.

De kerkeraad der Ned. Gerf. kerk van Lopik en Kabauw heeft het voorrecht, aan de zusterkerken te mogen berichten, dat, door de ontferminge Gods, ook de kerk te hier plaatse in den weg der reformatie is geleid geworden. Nadat herhaalde malen vruchteloos aan den kerkeraad der synodale organisatie was verzocht, het werk der reformatie ter hand te nemen, kwamen de tot dat einde opgeroepen broeders op den oden September samen, om, krachtens het ambt der geloovigen, over te gaan tot de verkiezing van nieuwe, naar den Woorde Gods wettige ambtsdragers. Op den 7den October worden de gekozenen door Ds. G. Ringnalds, van Utrecht, daartoe door de classis aangewezen, in hunne ambten bevestigd, en werd daarna vergadering van den kerkeraad gehouden. In deze samenkomst nam bij, in de mogendheid des Heeren, het besluit, om, voor de kerk van Lopik c. a., met de synodale organisatie van 1816 te breken, en weder kracht en geldigheid te verliezen aan de wettige kerkenorde van 1618/19.  
Mededeeling hiervan doende, wenscht de kerkeraad niet de zusterkerken door den band der belijdenis vereenigd, gemeenschap te oefenen, tot onderlinge opbouw; in den weg des gebeds; in den strijd tot verdere reformatie der kerken naar den Woorde Gods.  
De Koning zijner kerke, die mildelijk geeft en niet verrijft, verzoene alle schuld; versterke wat zwak is, en stiere alles is de rechte sporen, tot heil der vrijgemaakte kerken en tot eere zijns Naams!

De kerkeraad van Lopik c. a.:  
G. RINGNALDS, h. t. consulent.  
ANTH. DEN HARTOG, ouderling.  
T. SPELT,  
J. HOOGENDOORN, diaken.  
C. BENSCHOP.

Adres van den kerkeraad:  
ANTH. DEN HARTOG.

Verslag van de vergadering der Ned. Gerf. kerken in de classis Dockum, gehouden Donderdag 25 Sept. 1890 te Dockum.

1. Da. C. W. E. Ploos van Amstel opeat als praeses de vergadering met het laten zingen

van Ps. 105: 3, het lezen van Hand. 20: 18-36 en gebed.  
2. Ds. W. Maan en ouderling W. W. Holwerd onderzochten de geloofsbriefven: Uit 20 kerken zijn 33 afgevaardigden met keurstemmen tegenwoordig en 3 diakenen als gasten.  
Omtrent drie geloofsbriefven moet op eenen onnauwkeurigheid worden gewezen.  
3. Als assessor wordt aangewezen Da. J. J. A. Ploos van Amstel en als scriba Ds. E. Zwiers.  
4. De acta der vorige vergadering worden gelezen en goedgekeurd.  
5. Het voorstel om het aantal vacaturbeurten te wijzigen, met het oog op het verminderd getal bedienaren des Woords en de vele vacante kerken, wordt na levendige bespreking aangenomen.  
Ten einde, zoo mogelijk, eenen juiste wijziging te treffen, wordt de behartiging dezer zaak opgedragen aan een commissie van 2 predikanten en 3 ouderlingen, t. w. Ds. J. J. A. Ploos van Amstel, Ds. P. D. de Groot; de broeders J. J. Wolbeck van Holwerd, H. J. Boorsma van Dockum en J. L. Steringa van Kollum.  
6. Da. J. J. A. Ploos van Amstel brengt verslag uit over het verhandelde in de voorloopige Synode te Leeuwarden.  
Voor de pauze wordt door Ds. de Groot voorgaangen in den gebede; na de pauze door Ds. Woudstra.  
7. Ds. J. J. A. Ploos van Amstel brengt verslag uit van de gehouden kerkvisitatie. Enkele tuchttaaken en vragen over grensregeling, door sommige gemeenten gedaan, geven aanleiding tot nadere bespreking.  
De eerste behandeling dezer zaken wordt overgelaten aan het beleid van de kerkeraden der gemeenten, die in de verschillende zaken betrokken zijn.  
8. Als deputaten met den last om de minvermogende kerken te onderzochten, worden benoemd Ds. J. J. A. Ploos van Amstel en Ds. P. D. de Groot.  
9. Omtrent de vraag naar de beste wijze van Evangelieverkondiging op de Surhuisterveenster heide, oordeelt de classis deze zaak voorloopig te moeten opdragen aan de kerk van Augustinusga met Surhuizum en die van Drogelham.  
10. Bij het onderzoek naar Art. 41 D. K. geeft de classis advies omtrent enkele vragen:  
a. aan de broeders van Akkerwoude, dat het oprichten der Chr. school zoo mogelijk onder biddende samenwerking met de Chr. Gerf. in vertrouwen aan hunne zorg wordt overgelaten;  
b. aan de kerk van Akkerwoude omtrent een geval van doopsbediening;  
c. aan de kerk van Metslawier in betrekking tot de bediening van den Heiligen doop en het handhaven der tucht;  
d. aan de kerk van O. Nijkerk, dat de classis er geen bezwaar in ziet om een diaken op het dubbeltaal voor ouderling te plaatsen, zoo men hierin maar nimmer eenige promotie zie; noch ook om in een bijzonder geval aldaar af te gaan van de historische grens der gemeente.  
11. Wat de regeling der consulentenschappen betreft, wordt alhier opgemerkt, dat reeds vroeger de zorg voor de gemeente van Ee, wanneer daar drang tot reformatie kwam, aan de kerk van Engwierum met haren consulent was opgedragen.  
12. Op de vraag van de kerk van Holwerd: „kunnen twee broeders naar het vleesch, ouderling zijn?" wordt geantwoord, dat wanneer het moeilijk anders kan, er geen bezwaar in steekt.  
13. Aan Ds. H. H. Woudstra en broeder G. F. Wamelink, van Dokkum, wordt opgedragen om met den actarius van de classis Leeuwarden het archief te onderzoeken, opdat de classis Leeuwarden weder bezit krijge van de stukken die geheel — en afschnit van die, welke gedeeltelijk op deze classis doelden tijdens de vroegere combinatie.  
De e. k. gewone vergadering zal D. V. Donderdag 18 Dec. a. s. des morgens 10 uur te Dockum worden gehouden en door de kerk van Oudwoude en Westergeest worden samengegroept.  
Ds. J. J. A. Ploos van Amstel sloot de vergadering met dankzegging.  
Ds. E. ZWIERS,  
h. t. scriba.

Anjum, 1 Oct. 1890.  
Het adres der classis is dat van den scriba van den kerkeraad der kerk te Dokum, h. t. G. F. Wamelink.

KUYPER.

Zending.

Uit onse dagen.

1.

De waarheid klinkt soms niet waarschijnlijk" zegt de dichter, en aan deze zeer juiste uitspraak wordt men in de geschiedenis der Zending elk ogenblik herinnerd.  
Er zijn er b. v. nog altijd velen, die meenen, dat van eigenlijken Zendingarbeid vóór het begin dezer eeuw nagenoeg geen sprake kan zijn, en dat vooral de oude Gereformeerde kerken in de Nederlanden zich met de zending hoegenaamd niet inlieten; dat eigenlijk de vaderen zich om de heidenwereld, die nog wel onder hun bereik allererst lag, weinig of niet bekommerden.  
Nu geven we toe, dat op groote schaal de Zending eerst in onze eeuw is begonnen, waartoe dan ook de groote ontdekkingen en de nieuwe middelen van gemeenschap de mogelijkheid verstrekten. Men denke slechts aan Afrika. Ook is 't waar, dat de vorige eeuw, althans wat Nederland betreft, een ver van aanklokkelijk beeld vertoont, wat Zending en Zendingijver betreft. Leersaam is het b. v. als men leest wat een man als Martinet, een echt achtende-eeuwer, dienaangaande zegt in zijn „Historie der wereld." Heel de 18e eeuw is trouwens in onze geschiedenis niet om op te roemen, en met het vervul der kerk en de opkomst van het geloof in „God, deugd en onsterfelijkheid" hield de „stijland en achteruitgang op 't gebied der Zending gelijken tred.  
Doch in de dagen toen de kerk des Heeren in ons land anderen kerken ten voorbeeld was: den tijd waarin de mannen leefden bij wie al wat Gereformeerde heette, ook in den vreemde, ter school ging; de dagen van geloof, was er ook kracht en die kracht toonde zich ook in wat men deed voor de Heidenwereld. Dat is zoo, al greep men soms naar verkeerde middelen. Ja, die zendingseest werd zelfs gevonden bij hen, die anders eer tegenover de kerk stonden dan met haar gingen, en zulks wijd de gezonde echt schriftuurlijke opvatting van het zendingseest des Heeren Christus degelijk werd gevat, en als algemeen aanvaard invloed oefende, ook op wie overigens in het streven der toenmalige kerk geen heil zag. Men zou misschien 't meest naar waarheid kunnen zeggen, dat onze vaderen weinig deden, toen anderen evenveel of

### Buitenland.

Deutschland. Voortgang der beweging tot het verlaten der landskerken. De Ritschlianscheschool. De beweging, op touw gezet om de socialist. te dringen de landskerken, waaraan zij nog met uitwendige banden verbonden zijn, geheel vaarwel te zeggen, neemt grotere afmetingen aan, dan het aanvankelijk sech. Of velen zullen te kennen geven, dat zij met hunne kerk breken is natuurlijk niet te zeggen, dat de geesten meer en meer openbaar worden, is duidelijk.  
Tot onse vreude toonen vele predikanten in deze dagen hunne roeping te begrijpen, door in de volksvergaderingen te verschijnen, om tegen de verleding der socialistische woordvoerders te waarschuwen. Dit is zoolwel te Berlijn als daarbuiten geschied, en overal is daardoor of de vijandschap tegen de kerk meer losgebroken, of heeft het verschijnen of het spreken van den leeraar der kerk die meer of minder onderdrukt. De socialistische woordvoerders beginnen met meer omzichtigheid te spreken, terwijl men de verdedigers der kerk laat uitspreken, zonder dat zij door tumult of ruimer gehinderd worden. Het door ons vermeldde geval dat een socialistische vergadering uiteen moest gaan, omdat er een oordovend geraas ontstond, toen een candidaat in de godgeleerdheid eenige woorden gesproken had, heeft zich niet meer herhaald. Het is anders de gewoonte der socialistische leiders niet om gematigd te spreken, maar zij schijnen te begrijpen, dat zij hunnen toehoorders niet meer de gewone kost kunnen voorzetten, omdat er mannen zijn die hun lastertal zullen weten te wederleggen.  
Het feit echter, dat predikanten der Evangelische kerk moeten optreden in vergaderingen van duizenden die op het punt staan, om met hun doop ook formeel te breken, gelijk zij het in het hart reeds hebben gedaan, teekent voorzeker den treurvollen toestand waarin de staatskerk van lieverlede gekomen is. Men zag hen, die naar de socialdemocratische volkmenners luisterden, sinds jaar en dag niet meer in het bedehuis; toch werden de kinderen over het algemeen nog „confirmant" op 12-14jarigen leeftijd, en ontvingen deze op grond dat de ouders toch als Evangelisch bekend stonden, in de scholen Evangelisch godsdienstonderwijs. Zoo zijn de leugnachtige toestanden ontstaan, dat men namelijk tienduizenden leden der kerk in de boeken heeft staan, doch dat men nauwelijks eenige duizenden leden telt, die in waarheid, naar belijdenis en wandel, voor leden der gemeente des Heeren moge gehouden worden. Dit komt er van, wanneer de tucht uit barmhartigheid niet gehandhaafd wordt in de kerk des Heeren. Hoe jammerlijk het ook zij, dat geheele volkmassa's op het punt staan om openlijk te verklaren: „laat ons de banden des Heeren verscheuren", toch zal een meer ware toestand in het leven geroepen worden, als het daartoe gekomen is.  
Het aantal studenten in de godgeleerdheid neemt aan de Duitse Universiteiten toe. Dit is voorzeker een verblijdend verschijnsel, maar een weg teeken moet men het noemen, dat de Ritschlianscheschool altijd meer aanhangers tellen gaat. Tegen dien wassenden stroom